

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

การส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร
An Extension of Raising and Artificial Insemination of Beef Cattle by Farmers in
Tha Sae District, Chumphon Province

พรนิภา โพธิ์เงิน (Pornnipa Pongern)¹ บำเพ็ญ เขียวหวาน (Bumpen Keowan)² นาริรัตน์ สิริสาร (Nareerut Seerasarn)³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจ 2) สภาพการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ 3) ความรู้และแหล่งความรู้เกี่ยวกับโคเนื้อ 4) ความคิดเห็นและความต้องการส่งเสริมเกี่ยวกับโคเนื้อ และ 5) ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมเกี่ยวกับโคเนื้อ การวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในอำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพรที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานปศุสัตว์อำเภอปี พ.ศ. 2566 ขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรของทาโร ยามาเน ได้จำนวน 186 คน ใช้แบบสัมภาษณ์ในการวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า (1) เกษตรกรร้อยละ 79.6 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 48.93 ปี มีแรงงานที่เลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 1.38 คน มีรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 93,897.84 บาทต่อปี (2) เกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 6.40 ปี ซึ่งเลี้ยงโคเพศเมียและเป็นสายพันธุ์ลูกผสม มีการทำวัคซีนสม่ำเสมอ มีการกำจัดพยาธิ เกษตรกรใช้การผสมเทียมเฉลี่ย 6.39 ครั้ง/ปี มีการจำหน่ายโคเนื้อให้กับเกษตรกรด้วยตนเอง (3) เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับโคเนื้อจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (4) เกษตรกรมีระดับความคิดเห็นในประเด็นการบริการด้านผสมเทียมไม่ทั่วถึง และระดับความต้องการในประเด็นหน่วยงานสนับสนุนน้ำเชื้อโคเนื้อในการบริการผสมเทียม และ (5) เกษตรกรมีระดับปัญหาในประเด็นสถานผสมเทียมอยู่ห่างไกล/การบริการผสมเทียมไม่ทั่วถึงพื้นที่ และระดับความเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะแนวทางในประเด็นควรมีการสนับสนุนน้ำเชื้อโคเนื้อสายพันธุ์ต่างๆในการให้บริการ

คำสำคัญ การส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ การส่งเสริมการผสมเทียมโคเนื้อ

¹ หลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช piggyhipoo1109@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช bumpen.keo@stou.ac.th

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช seerasarn@hotmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study 1) basic personal, social, and economic conditions of farmers 2) raising conditions and beef cattle artificial insemination 3) knowledge and knowledge resources of the beef cattle 4) opinions and needs for extension of beef cattle and 5) problems and suggestions regarding the extension of beef cattle. This research studied farmers who raised beef cattle in Tha Sae district, Chumphon Province and registered with Tha Sae District Livestock office in 2023. The sample size of 186 people were determined by using Taro Yamane formula. Interview forms were used for this research. Data were analyzed by using descriptive statistics. The results of the study found that (1) 79.6% of farmers were male with the average age of 48.93 years old. They had the average amount of labor in beef cattle raising of 1.38 people, earned the average income from beef cattle raising of 93,897.84 Baht/year. (2) Farmers had the experience in beef cattle raising of 6.40 years. Most of the cattle were female and Crossbreeding beef cattle. The regularly received the vaccination, had the parasite removal. Farmers used artificial insemination averagely 6.39 time/year. Farmers sold the beef cattle among the farmers themselves. (3) Farmers had knowledge of the beef cattle from activity media. (4) Farmers had the level of opinions at the aspect of the noncoverage of the service. The level of needs in the aspect that the agency supported the seminal fluid of the beef cattle in the artificial insemination service. And (5) Farmers faced with the level on the issue that the artificial insemination station was too far/the artificial insemination service was not thoroughly covered. The level of agreement with the suggestion was in the aspect of the support for seminal fluids from various species of the beef cattle in the service providing.

Keywords: Raising extension of beef cattle, Artificial insemination extension of beef cattle

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

บทนำ

การเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพอย่างหนึ่งซึ่งเกษตรกรทำควบคู่กับการทำเกษตรมาอย่างยาวนาน ในปัจจุบันการเลี้ยงโคเนื้อของประเทศไทยได้ขยายตัวไปมาก แต่ปริมาณเนื้อโคก็ยังไม่มีเพียงพอกับความต้องการของประชากรที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วตลอดจนความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ผลักดันให้มีความต้องการอาหารเพื่อการบริโภคมีสูงขึ้น ด้วยเหตุนี้เองจึงเป็นแรงจูงใจให้มีการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อให้มีมาตรฐานสูงขึ้น (ภัทรภรณ์ ทศพงษ์, 2560) อำเภอด่านช้าง จังหวัดชุมพร เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อเป็นจำนวนมากที่สุดในจำนวนทั้ง 8 อำเภอในจังหวัดชุมพร ได้แก่ โคเนื้อ 15,804 ตัว และเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ 2,055 คน (สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ, 2566) และยังเป็นรอยต่อจังหวัดซึ่งมี การขนส่งโค-กระบือจำนวนมาก นอกจากนี้จังหวัดชุมพรเป็นจังหวัดที่ภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาเพื่อให้การขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมโคเนื้อระดับจังหวัดให้เป็นไปอย่างมีรูปธรรมอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้นให้มีประสิทธิภาพตั้งแต่การผลิต (ต้นทาง) แปรรูป (กลางทาง) และจนถึงการตลาด (ปลายทาง) โดยมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงโคเนื้อคุณภาพสูง หน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ที่ 4 สำนักงานทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา(นทส.4 สทพ.นทพ.) เป็นอนุกรรมการเข้าร่วมโครงการโคเนื้อ/โคขุนศรีวิชัย (Sriwichai Beef) ซึ่งเป็นทางเลือกให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อขอสนับสนุนจากหน่วยงานในด้านต่างๆ อาทิ คำปรึกษาและสนับสนุนด้านการเลี้ยงโคเนื้อ การปรับปรุงสายพันธุ์ด้วยการผสมเทียม น้ำเชื้อพ่อพันธุ์ และอื่นๆ รวมไปถึงการประสานงานในความร่วมมือจากหน่วยงานในท้องถิ่นได้แก่ สำนักงานปศุสัตว์อำเภอท่าแซะ กรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเกษตรกรเล็งเห็นประโยชน์จากการเลี้ยงโคเนื้อเพื่อเพิ่มรายได้ให้สูงขึ้นจากการจำหน่าย แม่โคเพื่อผลิตลูกโคขุน การเลี้ยงโคขุน เป็นต้น จึงเริ่มมีการศึกษาหาข้อมูลต่างๆ มีการเข้ากลุ่ม และประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐอย่างเช่น กรมปศุสัตว์หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาส่งเสริมด้านความรู้ในการเลี้ยง ด้านการจัดการสืบพันธุ์ต่างๆ และด้านการป้องกันโรค เช่น การจัดการด้านอาหาร การปรับปรุงสายพันธุ์ด้วยการผสมเทียม การทำวัคซีนและกักจัดพยาธิภายนอกและภายใน เป็นต้น กล่าวคือการทำที่จะเพิ่มผลผลิตโคเนื้อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดในปัจจุบัน เกษตรกรต้องมีการนำความรู้และเทคโนโลยีต่างๆเข้ามาช่วยจัดการปรับปรุงสายพันธุ์อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งวิธีการเพิ่มปริมาณผลผลิตในเวลาอันสั้นและลดการแพร่ระบาดของโรคจากการผสมพันธุ์ตามธรรมชาติ คือ การผสมเทียม แต่การผสมเทียมก็มีข้อจำกัด เช่น การบริการผสมเทียมไม่สะดวกเนื่องด้วยระบบการเลี้ยงที่ไม่เหมาะสม สถานที่เลี้ยงอยู่ไกลศูนย์บริการผสมเทียม เกษตรกรจับสัตว์ไม่ถูกต้อง มีการแจ้งรับบริการผสมเทียมช้าหรือเจ้าหน้าที่ผสมเทียมไปไม่ทันเวลาผสมพันธุ์ที่เหมาะสม ทำให้อัตราการผสมติดจากการผสมเทียมไม่ดีเท่าที่ควร เป็นต้น (Eckelkamp et al., 2020) ทั้งนี้ข้อจำกัดจากการผสมเทียมส่งผลต่อปัญหาด้านพันธุ์สัตว์ปัญหาด้านอาหาร ปัญหาด้านการจัดการป้องกันและรักษาโรค ปัญหาด้านการตลาด และปัญหาด้านการบริการ (สุวิข บัญโญ, 2558) จึงเป็นที่มาของการศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอด่านช้าง จังหวัดชุมพร ในครั้งนี้

วัตถุประสงค์

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ
2. สภาพการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร
3. ความรู้ และแหล่งความรู้การเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

4. ความคิดเห็น และความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร
5. ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรคือ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานปศุสัตว์อำเภอ ปี พ.ศ. 2566 จำนวน 2,055 ราย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน ที่ความคลาดเคลื่อนที่ 0.07 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 186 ราย และทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยการจับสลาก เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยคำถาม 5 ตอนตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยตอนที่ 3 ส่วนของความรู้ของเกษตรกรเป็นคำถามแบบเลือกถูกและผิด จำนวน 15 ข้อ มีเกณฑ์การให้คะแนน ได้แก่ ตอบได้ถูกต้อง 1 คะแนน และตอบไม่ถูกต้อง 0 คะแนน และส่วนของแหล่งความรู้ของเกษตรกรเป็นคำถาม 5 ระดับ ได้แก่ ได้รับความรู้ในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด เลือกข้อละ 1 คำตอบ ตอนที่ 4 ส่วนความคิดเห็นของเกษตรกรเป็นคำถาม 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยกับความคิดเห็นในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด เลือกข้อละ 1 คำตอบ และส่วนความต้องการของเกษตรกรเป็นคำถาม 5 ระดับ ได้แก่ มีความต้องการในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด เลือกข้อละ 1 คำตอบ ตอนที่ 5 ส่วนปัญหาของเกษตรกรเป็นคำถาม 5 ระดับ ได้แก่ มีปัญหาในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด เลือกข้อละ 1 คำตอบ และส่วนข้อเสนอแนะแนวทางของเกษตรกรเป็นคำถาม 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยกับข้อเสนอแนะแนวทางในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด เลือกข้อละ 1 คำตอบ โดยจะมีความหมายจากการแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ย คือ ช่วงคะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด ช่วงคะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับมาก ช่วงคะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับปานกลาง ช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับน้อย และช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด ตามลำดับ ทั้งนี้ตรวจสอบค่าความตรง (IOC) เท่ากับ 0.976 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสัมภาษณ์โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าระหว่าง 0.755 – 0.833 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ

ผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 79.6 เป็นเพศชาย โดยมีอายุเฉลี่ย 48.93 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ปวช.) มีการประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรรวม เกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ และกลุ่มอื่นๆ คือ สมาชิกกลุ่มโครงการส่งเสริมผสมเทียมโคเนื้อ นทพ. มากที่สุด เกษตรกรมีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 1.70 คน จำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 1.38 คน ส่วนมากเกษตรกรมีรายได้จากการเลี้ยงโคเฉลี่ย 93,897.84 บาทต่อปี มีรายได้นอกเหนือจากการเลี้ยงโคเฉลี่ย 211,258.06 บาทต่อปี และรายจ่ายจากการเลี้ยงโคเฉลี่ย 2,850.00 บาทต่อเดือน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

2. **สภาพการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร** พบว่า เกษตรกรส่วนมากมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 6.40 ปี ชนิดพันธุ์โคเนื้อเกษตรกรมีเลี้ยงโคเพศเมียเป็นหลัก เฉลี่ย 8.18 ตัวต่อเกษตรกร โดยนิยมเป็นโคสายพันธุ์ลูกผสมมากที่สุดเฉลี่ย 9.91 ตัวต่อเกษตรกร รองลงมาเป็นพันธุ์พื้นเมือง และลำดับสุดท้ายเป็นพันธุ์แท้ การดูแลสุขภาพโคเนื้อพบว่ามีอาการชักขึ้นสม่ำเสมอ มีการกำจัดการพยาธิภายใน และเคยกำจัดการพยาธิภายนอก เกษตรกรนิยมใช้การผสมพันธุ์โคเนื้อด้วยการผสมเทียม มีการใช้บริการผสมเทียมเฉลี่ย 6.39 ครั้ง/ปี โดยมีหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ให้บริการ ซึ่งโคเนื้อส่วนมากของเกษตรกรไม่เคยเป็นโรคที่ส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์ แต่มีเกษตรกรร้อยละ 12.90 ระบุว่าเคยเป็นโรคที่ส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์ ได้แก่ โรคลัมปีสกิน โรคปากและเท้าเปื่อย ซึ่งทำให้อัตราการผสมติดของโคเนื้อลดลง และในส่วนของตลาดโคเนื้อ เกษตรกรมีการจำหน่ายโคเนื้อให้กับเกษตรกรด้วยกันเอง

3. **ความรู้ และแหล่งความรู้การเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร** พบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในส่วนของความรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการจัดการอาหาร ด้านสุขภาพ และการควบคุมโรค ด้านการสืบพันธุ์ และการให้ผลผลิตในระดับมากที่สุด โดยเกษตรกรได้ตอบถูกต้องเฉลี่ย 11.89 ข้อ จากคำถาม 15 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 79.27 โดยจากคำถามตอบได้ถูกต้องมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ อาหารหยาบ คือ อาหารที่มีเยื่อใยสูง พลังงานค่อนข้างต่ำ เช่น หญ้า ถั่ว ต้นข้าวโพด เป็นต้น รองลงมาคือ การให้อาหารข้น คือ อาหารที่มีเยื่อใยต่ำ แต่มีพลังงาน และโปรตีนสูง โดยมากเป็นอาหารที่ได้จากการผสมธัญพืชหลายชนิด หรือวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น กากมันปะหลัง เป็นต้น และการให้อาหารแต่ละช่วงวัยจะต้องดูตามหลักโภชนาการเพื่อให้โคมีคะแนนความสมบูรณ์ร่างกายเหมาะสม ส่วนคำถามความรู้ที่มีผู้ตอบผิดมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การให้อาหารที่ดีคือการให้โคกินอาหารข้นอย่างเต็มที่ รองลงมาคือ การสุภาพบาลไม่เป็นปัจจัยในการก่อโรค และอาหารหยาบเป็นอาหารรองของโค ตามลำดับ

แหล่งความรู้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารร้อยละ 4.04 ± 0.92 จากสื่อโทรทัศน์ มากที่สุด รองลงมาคือ ร้อยละ 3.60 ± 0.90 จากสื่อออนไลน์ ร้อยละ 3.57 ± 1.08 จากสิ่งพิมพ์ ร้อยละ 3.23 ± 0.97 จากสื่อบุคคล และร้อยละ 2.92 ± 1.13 จากสื่อมวลชน ตามลำดับ

4. **ความคิดเห็น และความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร** พบว่า

4.1 **ความคิดเห็นของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ** อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ โดยเมื่อพิจารณาแต่ละประเภท พบว่า ความคิดเห็นด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อมากกว่าความคิดเห็นด้านอื่นๆ รองลงมาคือ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 **ความคิดเห็นด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ** ค่าเฉลี่ย 4.48 ± 0.56 โดยเห็นด้วยกับความเห็นในประเด็น ได้แก่ 1) บริการด้านผสมเทียมไม่ทั่วถึง 2) การผสมเทียมโคเนื้อจะให้ลูกโคที่มีประสิทธิภาพและเป็นที่ต้องการของตลาด 3) การให้บริการผสมเทียมอย่างทั่วถึงทำให้ผลผลิตลูกโคเพิ่มขึ้น 4) เจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญในการผสมเทียมส่งผลให้อัตราการผสมติดเพิ่มขึ้น และ 5) การให้บริการผสมเทียมของเจ้าหน้าที่ทำให้คุณภาพชีวิตเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อดีขึ้น ตามลำดับ

4.1.2 **ความคิดเห็นด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ** ค่าเฉลี่ย 4.24 ± 0.67 โดยเห็นด้วยกับความคิดเห็นในประเด็น ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่มีความรู้ถูกต้องตามหลักวิชาการทำให้การเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

ประสิทธิภาพมากขึ้น 2) ข้อมูล ความรู้ในการเลี้ยงและการผสมเทียมสามารถทำให้การเลี้ยงโคเนื้อดีขึ้น 3) เกษตรกรมีความรู้เรื่องการจัดการการสืบพันธุ์มากขึ้น 4) เกษตรกรมีความรู้เรื่องด้านการจัดการสุขภาพโคมากขึ้น และ 5) ความรู้ด้านการจับสัตว์โคเนื้อของเกษตรกรทำให้การจัดการสืบพันธุ์โคเนื้อมีประสิทธิภาพมากขึ้น ตามลำดับ

4.1.3 ความคิดเห็นด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ค่าเฉลี่ย 4.13 ± 0.65 โดยเห็นด้วยกับความคิดเห็นในประเด็น ได้แก่ 1) การป้องกันโรคด้วยการกำจัดพยาธิภายในทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคพยาธิได้ 2) การป้องกันโรคด้วยวัคซีนทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคระบาดได้ 3) การจัดการพื้นที่ในการเลี้ยงทำให้การป้องกันโรคระบาดมีประสิทธิภาพสูงขึ้น 4) การป้องกันโรคด้วยการกำจัดพยาธิภายนอกทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคระบาดได้ และ 5) การผสมเทียมโคอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการสามารถป้องกันโรคได้ ตามลำดับ

4.2 ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ ระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ โดยเมื่อพิจารณาความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อแต่ละประเภทพบว่า ความต้องการจากด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อมากกว่าความต้องการด้านอื่นๆ รองลงมาคือ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 ความต้องการด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ ค่าเฉลี่ย 4.54 ± 0.59 โดยมีความต้องการในประเด็น ได้แก่ 1) หน่วยงานควรสนับสนุนน้ำเชื้อโคเนื้อในการบริการผสมเทียม 2) หน่วยงานให้บริการด้านผสมเทียมอย่างทั่วถึง 3) เจ้าหน้าที่ผสมเทียมควรแนะนำโครงการ/การบริการผสมเทียมที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย 4) เจ้าหน้าที่ผสมเทียมควรประสานงานหรือสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ และ 5) เจ้าหน้าที่ผสมเทียมควรประสานงานหรือบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นที่ให้บริการผสมเทียมในพื้นที่ ตามลำดับ

4.2.2 ความต้องการด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ค่าเฉลี่ย 4.38 ± 0.62 โดยมีความต้องการในประเด็น ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่ควรอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดการการสืบพันธุ์ 2) เจ้าหน้าที่ควรอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดการสุขภาพโค 3) เจ้าหน้าที่ควรแนะนำความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงสายพันธุ์โคเนื้ออย่างเหมาะสม 4) เจ้าหน้าที่ควรอบรมให้ความรู้เรื่องสุขภาพโคและการควบคุมโรค และ 5) เจ้าหน้าที่ควรแนะนำความรู้เกี่ยวกับวงจรการเป็นสัตว์ที่ถูกต้องแก่เกษตรกร ตามลำดับ

4.2.3 ความต้องการด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ค่าเฉลี่ย 4.30 ± 0.96 โดยมีความต้องการในประเด็น ได้แก่ 1) การป้องกันโรคด้วยวัคซีนทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคระบาดได้ 2) การป้องกันโรคด้วยการกำจัดพยาธิภายในทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคพยาธิได้ 3) การป้องกันโรคด้วยการกำจัดพยาธิภายนอกทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคระบาดได้ 4) การผสมเทียมโคอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการสามารถป้องกันโรคได้ และ 5) การจัดการพื้นที่ในการเลี้ยงทำให้การป้องกันโรคระบาดมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ตามลำดับ

5. ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร พบว่า

5.1 ปัญหาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ภาพรวมจะอยู่ในระดับมาก โดยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ ระดับมากจำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ โดยเมื่อพิจารณาปัญหาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อแต่ละประเภท พบว่า ปัญหาจากด้านการ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

ขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อมากกว่าปัญหาด้านอื่นๆ รองลงมาคือ ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ และด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1.1 ปัญหาด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ ค่าเฉลี่ย 3.86 ± 1.17 โดยมีปัญหาในประเด็น ได้แก่

1) สถานีผสมเทียมอยู่ห่างไกล/การบริการผสมเทียมไม่ทั่วถึงพื้นที่ 2) ขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานต่างๆ 3) ขาดการสนับสนุนน้ำเชื้อโคเนื้อสายพันธุ์ที่ต้องการ 4) สภาพการเลี้ยงไม่เอื้ออำนวยต่อการผสมเทียม และ 5) ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ในการให้บริการ ตามลำดับ

5.1.2 ปัญหาด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ค่าเฉลี่ย 3.81 ± 0.95 โดยมีปัญหาในประเด็น ได้แก่ 1) ขาดความรู้ด้านการจัดการสืบพันธุ์ 2) ขาดความรู้ด้านการจัดการด้านอาหาร 3) ขาดความรู้ด้านวงรอบการเป็นสัดอย่างถูกต้องและเหมาะสม 4) ขาดความรู้ด้านการจัดการสุขภาพและการควบคุมโรค และ 5) มีความเชื่อที่ผิดหรือขัดต่อประเพณีดั้งเดิมเกี่ยวกับการจัดการผสมพันธุ์โคเนื้อ ตามลำดับ

5.1.3 ปัญหาด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ค่าเฉลี่ย 3.79 ± 0.89 โดยมีปัญหาในประเด็น ได้แก่ 1) จำนวนวัคซีนไม่เพียงพอต่อความต้องการ/หายาก 2) ขาดการจัดการด้านการถ่ายพยาธิภายในและกำจัดพยาธิภายนอก 3) ขาดการป้องกันโรคระบาดที่ส่งผลต่อระบบสืบพันธุ์โคเนื้อ 4) ขาดการจัดการดูแลสุขภาพโคเนื้อ และ 5) สภาพการเลี้ยงไม่เอื้ออำนวยต่อการป้องกันโรค ตามลำดับ

5.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ และด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ซึ่งภาพรวมจะอยู่ในระดับมาก โดยเมื่อพิจารณาข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อแต่ละประเภท พบว่า ได้รับข้อเสนอแนะด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อมากกว่าข้อเสนอแนะอื่นๆ รองลงมาคือ ด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ และด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 ข้อเสนอแนะด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ ค่าเฉลี่ย 4.45 ± 0.62 โดยมีความเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะแนวทางในประเด็น ได้แก่ 1) ควรมีการสนับสนุนน้ำเชื้อโคเนื้อสายพันธุ์ต่างๆในการให้บริการ 2) ควรจัดการอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรด้านการผสมเทียมอย่างทั่วถึง 3) ควรกระจายเจ้าหน้าที่ผสมเทียมให้ทั่วถึง และสามารถให้บริการได้ 4) ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆในพื้นที่ และ 5) ควรมีการสนับสนุนเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นในการผสมเทียมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ตามลำดับ

5.2.2 ข้อเสนอแนะด้านการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ ค่าเฉลี่ย 4.13 ± 0.79 โดยมีความเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะแนวทางในประเด็น ได้แก่ 1) ควรมีการจัดสรรวัคซีนให้เพียงพอ และเข้าถึงได้ง่าย 2) ควรมีการบริการด้านการจัดการสุขภาพโคเนื้อเบื้องต้น 3) ควรส่งเสริมให้มีการถ่ายพยาธิภายในและกำจัดพยาธิภายนอก 4) ควรสนับสนุนให้มีการป้องกันโรคระบาดที่ส่งผลต่อระบบสืบพันธุ์ และ 5) ควรแนะนำแนวทางการจัดการพื้นที่การเลี้ยงเพื่อป้องกันโรค ตามลำดับ

5.2.3 ข้อเสนอแนะด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ ค่าเฉลี่ย 4.03 ± 0.64 โดยมีความเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะแนวทางในประเด็น ได้แก่ 1) ควรมีการสาธิต และเสริมประสบการณ์ในด้านการจับสัดของโคให้เกษตรกร 2) ควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ 3) ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้และ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

ความเข้าใจเกี่ยวกับการผสมเทียม 4) ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการจัดการสุขภาพ และการควบคุมโรคโคเนื้อ และ 5) ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสปีพันธุ์ และวงจรการเป็นสัตว์ ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศชาย ค่าเฉลี่ยของอายุมักจะอยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่หรือวัยกลางคน มีแรงงานในครัวเรือน และแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อจำนวนหนึ่งเป็นการเลี้ยงแบบรายย่อย เกษตรกรมีอาชีพเป็นเกษตรกรและเป็นสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ โดยเกษตรกรมักเลี้ยงโคเนื้อเพื่อเป็นรายได้เสริมจากเกษตรกรรม สอดคล้องกับ สุวิทย์ แจ่มชุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) ได้ทำการการศึกษา การศึกษาสภาพการเลี้ยงและความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุง พบว่า เกษตรกรร้อยละ 90.50 เป็นเพศชาย มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป และเกษตรกรมีอาชีพเกษตรกร

เกษตรกรมักมีการพบปะหลังการทำเกษตรจึงมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและปัญหาต่างๆ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมกลุ่ม และเกษตรกรเริ่มเล็งเห็นประโยชน์จากการเลี้ยงโคเนื้อมากขึ้นรวมไปถึงการมีหน่วยงานเข้ามาส่งเสริมให้เกษตรกรมีแนวคิดในการเลี้ยงโคเนื้ออย่างยั่งยืน จึงทำให้มีการเข้าร่วมกลุ่มอื่นๆเพิ่มเติม สอดคล้องกับ ธนชาติ บุญมี (2557) ที่ทำการศึกษาระบบการผลิตและเครือข่ายของเกษตรกรไทยเพื่อเข้าสู่ตลาดโคเนื้ออินทรีย์โลก พบว่า เกษตรกรจะสามารถผลิตโคเนื้อแบบยั่งยืนได้นั้นจะต้องมีการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

2. สภาพการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อโดยนิยมเป็นโคสายพันธุ์ลูกผสม สอดคล้องกับ สุรีย์พร แสงวงศ์, วีรณัฐ ทันนิต, จักรกฤษ วิชาพร และพญศักดิ์ อนิตะวิศา (2563) ที่ทำการศึกษา การศึกษาสภาพการเลี้ยง การประเมินปัญหาและโอกาสในการผลิตโคเนื้อคุณภาพของเกษตรกรจังหวัดแพร่ พบว่า เกษตรกรมีวัตถุประสงค์หลักในการเลี้ยงเพื่อผลิตลูกขาย แต่ไม่สอดคล้องกับ กฤษฎา เจริญมูล และประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา (2555) ที่ทำการศึกษาความต้องการได้รับการส่งเสริมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในอำเภอพล จังหวัดขอนแก่น พบว่า เกษตรกรเลี้ยงเป็นโคเนื้อเพศผู้เฉลี่ย 1.4 และส่วนใหญ่ร้อยละ 94.7 เลี้ยงโคเนื้อพันธุ์พื้นเมือง เนื่องจากโคสายพันธุ์ลูกผสมมีการปรับปรุงสายพันธุ์ทำให้สามารถเลี้ยงในสภาพแวดล้อมของประเทศไทยได้เป็นอย่างดีโดยที่ให้ผลผลิตตามความต้องการของตลาดจึงส่งผลให้เกษตรกรนิยมเลี้ยง

เกษตรกรมีการป้องกันโรคด้วยวัคซีน การกักตุนพยาธิภายในและภายนอก สอดคล้องกับอาทิตย์ หาญสุรีย์ และอิทธิพัทธ์ จำรัสบุญทิพย์ (2562) ที่ทำการศึกษา การศึกษาสภาพทั่วไปของการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ถ่ายพยาธิภายใน-นอกโคเนื้อในฟาร์มเป็นประจำร้อยละ 72.00 เกษตรกรส่วนใหญ่จะฉีดวัคซีนให้โค จำนวน 2 ครั้งต่อปี เนื่องจากการป้องกันโรคเป็นปัจจัยสำคัญในการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายหรือผลกระทบต่อผลผลิต จึงจำเป็นต้องมีมาตรการในการดูแลสุขภาพโคเนื้ออย่างสม่ำเสมอ

เกษตรกรมีการจัดการด้านการสืบพันธุ์ด้วยการผสมเทียม จะเห็นได้ว่าหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ให้บริการเป็นส่วนใหญ่ สอดคล้องกับ ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวาริ (2559) ได้ทำการศึกษาศภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้วิธีการผสมเทียมซึ่งเกษตรกรได้ขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ในการผสม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

พันธุ์โคเนื้อมากที่สุด เนื่องจากภาครัฐมีการให้บริการด้านผสมเทียม นอกจากนั้นยังมีการแนะนำหรือให้คำปรึกษาด้านการจัดการเลี้ยง การป้องกันโรค และความรู้อื่นๆควบคู่ไปด้วย ทำให้โคเนื้อของเกษตรกรไม่ค่อยเป็นโรค อีกทั้งยังเป็นการให้บริการแบบไม่มีค่าใช้จ่าย หน่วยงานภาครัฐจึงเป็นที่ต้องการของเกษตรกร

ด้านการตลาดเกษตรกรจำหน่ายโคเนื้อให้กับเกษตรกรด้วยกันเอง/ชาวบ้าน เนื่องจากเกษตรกรในพื้นที่มีอาชีพทำเกษตรกรรมเป็นส่วนมาก มีการเลี้ยงโคเนื้อในสวนจึงทำให้การจำหน่ายโคเนื้อเป็นการแลกเปลี่ยนกันเอง และไม่มีการติดต่อประสานกับพ่อค้าคนกลาง จึงทำให้บางครั้งเกิดปัญหาด้านราคา ด้านสุขภาพโคที่รับมา หรือความไม่สมบูรณ์พันธุ์เกิดขึ้นเป็นต้น ไม่สอดคล้องกับพันธุ์พันธุ์ กัญธิยะ (2562) ที่ทำการศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร โครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน พบว่า การจำหน่ายโคเนื้อเกษตรกรส่วนใหญ่จะจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางเนื่องจากสะดวกต่อการจำหน่าย

3. ความรู้ และแหล่งความรู้ การเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

เกษตรกรมีความรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการจัดการอาหาร ด้านสุขภาพ และการควบคุมโรค ด้านการสืบพันธุ์ และการให้ผลผลิต ในระดับมากที่สุด โดยเกษตรกรตอบผิดมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การให้อาหารที่ดีคือการให้โคกินอาหารชั้นอย่างเต็มที่ รองลงมาคือ การสุขภาพโคไม่เป็นปัจจัยในการก่อโรค และอาหารหยาบเป็นอาหารรองของโค ตามลำดับ เนื่องจากเกิดการเข้าใจในส่วนของการให้อาหารโคด้านอาหารชั้นผิดไป อาหารชั้นเป็นวัตถุดิบที่มีความเข้มข้นของโภชนาการต่อหน่วยน้ำหนักสูง มีเยื่อใยต่ำ เกษตรกรส่วนมากจึงคิดว่าอาหารชั้นเป็นอาหารหลักของโค แต่ในธรรมชาติโคเป็นสัตว์เคี้ยวเอื้องที่กินอาหารหยาบเป็นหลัก ซึ่งหากมีการให้อาหารชั้นมากเกินไปอาจก่อให้เกิดความผิดปกติของระบบย่อยอาหารโคได้ และในส่วนของการป้องกันโรคระบาด การสุขภาพโคเป็นหนึ่งในหลักการสำคัญที่เป็นปัจจัยก่อโรค หากมีการละเลยหรือปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องตามหลักสุขภาพโค สอดคล้องกับ เสกสรรค์ ดวงสิงห์ธรรม และคณะ (2563) ได้ศึกษา ความรู้และการปฏิบัติในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประเด็นความรู้ที่เกษตรกรตอบผิดมากกว่าร้อยละ 50.0 ได้แก่ 1) ลักษณะของสายพันธุ์โคเนื้อ 2) ปริมาณการให้อาหารหยาบแก่โคเนื้อ 3) การให้แร่ธาตุและวิตามินเสริมแก่โคเนื้อ 4) วิธีการผสมพันธุ์และการคัดเลือกสายพันธุ์โคเนื้อ และ 5) การจัดการโคเนื้อและการทำประวัติโคเนื้อ

แหล่งความรู้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์มากที่สุด เนื่องจากเป็นสื่อที่ทำให้เกษตรกรเรียนรู้จากการปฏิบัติและสัมผัสจากของจริง จึงเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพการถ่ายทอดในระดับสูง สอดคล้องกับ เสกสรรค์ ดวงสิงห์ธรรม, อภิญา รัตนไชย และภาณุพันธุ์ ประภาติกุล (2565) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา พบว่า การดำเนินการโดยใช้การฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร ทำให้เกษตรกรได้มีความรู้ที่ถูกต้องตามหลักการเลี้ยงโคเนื้อด้วยการเรียนรู้และการเรียนจากกิจกรรมการสาธิตและการพัฒนาทักษะแบบค่อยเป็นค่อยไป

4. ความคิดเห็น และความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

เกษตรกรมีความคิดเห็นด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ ในประเด็นบริการด้านผสมเทียมไม่ทั่วถึง เนื่องจากพื้นที่ในการเลี้ยงเกษตรกรอาจจะอยู่ห่างไกล หรือเจ้าหน้าที่ไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ จึงมีระดับความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าวมากที่สุด ในส่วนของด้านความรู้ เกษตรกรมีระดับความเห็นด้วยกับเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ถูกต้องตามหลักวิชาการทำให้มีการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งหากเจ้าหน้าที่มีความรู้และประสบการณ์ที่ถูกต้องก็จะสามารถแนะนำ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

แนวทางให้เกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพทำให้เกษตรกรนำความรู้มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อตนเองได้ สอดคล้องกับ ปานฉัตร อากาธิษ และกัสม่า กาซ็อน (2560) ที่ทำการศึกษา ความเสี่ยงจากการลงทุนและปัญหาของผู้เลี้ยงโคเนื้อ ตำบลแม่ข้าวต้ม อำเภอมือง จังหวัดเชียงราย พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมขาดทักษะประสบการณ์และการบริการและการส่งเสริมไม่ทั่วถึง ด้านการป้องกันโรค เกษตรกรมีระดับความเห็นด้วยกับการป้องกันโรคด้วยการกำจัดพยาธิภายในทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคพยาธิได้ เนื่องจากทางทฤษฎีและทางปฏิบัติการป้องกันโรคทุกประเภทสำคัญต่อการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อ เกษตรกรมีการเล็งเห็นการป้องกันโรคที่นอกเหนือจากการทำวัคซีนซึ่งสอดคล้องกับในส่วนของการระดับความรู้ของเกษตรกรที่มีระดับความเข้าใจสูง สอดคล้องกับ ขวัญใจ หรุพิทักษ์, สุกิจ พรหมมากุล และสุปรินา ศรีใสคำ (2565) ที่ทำการศึกษา การสำรวจรูปแบบการเลี้ยง และการจัดการฟาร์มโคเนื้อในอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว พบว่า ฟาร์มโคเนื้อปัจจุบันมีการใช้วัคซีน และเวชภัณฑ์ต่างๆในการป้องกันโรคมามากขึ้น หน่วยงานภาครัฐมีการจัดการควบคุมโรคระบาดในพื้นที่ควบคู่กับการป้องกันโรคในโคของเกษตรกร

เกษตรกรมีต้องการส่งเสริมด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ ในประเด็นหน่วยงานสนับสนุนควรมีน้ำเชื้อโคเนื้อในการบริการผสมเทียม เนื่องจากบางครั้งเกษตรกรมีการใช้บริการผสมเทียมจากหน่วยงานภาคเอกชนซึ่งมีค่าใช้จ่ายในการให้บริการ และค่าน้ำเชื้อของพ่อพันธุ์ เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยจึงมีความต้องการการสนับสนุนน้ำเชื้อโคเนื้อ ในส่วนของด้านความรู้ เกษตรกรมีความต้องการให้เจ้าหน้าที่อบรมให้ความรู้เรื่องการจัดการสืบพันธุ์แก่เกษตรกร เพื่อการจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับ นราธิป ศรีพั้ว และภาณุพันธุ์ ประภาติกุล (2560) ที่ศึกษา ความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม มีความต้องการด้านการสนับสนุนในการเลี้ยงโคเนื้อในระดับมาก ได้แก่ การให้บริการผสมเทียม และมีความต้องการด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อในระดับมาก ส่วนด้านการป้องกันโรค เกษตรกรมีระดับความต้องการในการป้องกันโรคด้วยวัคซีนทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถป้องกันโรคระบาดได้ เป็นความต้องการที่เกษตรกรมุ่งเห็นความสำคัญของการป้องกันโรคต่างๆ ที่ส่งผลต่อสุขภาพของโคเนื้อ สอดคล้องกับ ขวัญใจ หรุพิทักษ์, สุกิจ พรหมมากุล และสุปรินา ศรีใสคำ (2565) ที่ระบุว่า ฟาร์มโคเนื้อปัจจุบันมีการใช้วัคซีน และเวชภัณฑ์ต่างๆในการป้องกันโรคมามากขึ้น

5. ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงและการผสมเทียมโคเนื้อของเกษตรกร

เกษตรกรมีปัญหาในด้านการขาดแคลนการผสมเทียมโคเนื้อ โดยมีระดับปัญหาในสถานผสมเทียม อยู่ห่างไกล/ การบริการผสมเทียมไม่ทั่วถึงพื้นที่ เนื่องจากเกษตรกรบางส่วนที่ไม่สามารถติดต่อหรือหาเจ้าหน้าที่เข้ามาในพื้นที่เลี้ยงได้ จึงมีระดับปัญหามากที่สุด สอดคล้องกับสุวิทย์ แจ้ชุม และสันติ ชิตชลธาร (2562) พบว่า ปัญหาการเลี้ยงโคเนื้อที่สำคัญที่สุดของเกษตรกร คือ ด้านการผสมพันธุ์ ด้านการรักษาและสุขภาพ ในส่วนของด้านความรู้ เกษตรกรมีปัญหาในเรื่องขาดความรู้ด้านการจัดการสืบพันธุ์ เนื่องจากเกษตรกรบางส่วนอาจจะขาดแคลนหรือไม่เข้าใจข้อมูลในการจัดการสืบพันธุ์ของโคจากหลักการที่ถูกต้อง ยังคงมีความเชื่อและความเข้าใจในแบบของตนเอง โดยอาจจะส่งผลให้การเลี้ยงและการผสมเทียมไม่เป็นไปอย่างที่ ต้องการ ด้านการป้องกันโรค เกษตรกรมีระดับปัญหาในจำนวนวัคซีนไม่เพียงพอต่อความต้องการและหายาก เนื่องมาจากข้อจำกัดในการแจกจ่ายวัคซีนของหน่วยงานภาครัฐไม่ทั่วถึง เกษตรกรไม่สามารถติดต่อหาหน่วยงานได้บางครั้งจึงต้องมีการซื้อจากหน่วยงานภาคเอกชนเพื่อให้การทำวัคซีนเป็นไปตามวงรอบ สอดคล้องกับ ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารี (2559) พบว่า ปัญหาด้านการผสมพันธุ์โคเนื้อ เกษตรกรขาดความรู้ในการผสมพันธุ์โคเนื้อ ทำให้โคเนื้อผสมติดยาก เวลาโคเนื้อเป็นสัด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

ติดต่อเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์เพื่อผสมพันธุ์โคเนื้อได้ล่าช้าเนื่องจากเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอกับความต้องการในการผสมพันธุ์โคเนื้อและต้องเดินทางไกล และปัญหาด้านการควบคุมและป้องกันโรค เกษตรกรขาดความรู้ในการควบคุมและป้องกันโรค

เกษตรกรมีข้อเสนอแนะแนวทางการผสมเทียมโคเนื้อ โดยควรมีการสนับสนุนน้ำเชื้อโคเนื้อสายพันธุ์ต่างๆ ในการให้บริการ เพื่อเป็นตัวเลือกให้เกษตรกรในการปรับปรุงสายพันธุ์ของตนให้เข้ากับตลาดที่จะทำการจำหน่าย จึงมีข้อเสนอแนะในเรื่องดังกล่าวมากที่สุด ซึ่งไม่สอดคล้องกับถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวารี (2559) พบว่า 1.) ควรมีการสนับสนุนพันธุ์โคเนื้อให้แก่เกษตรกร 2.) ควรมีการฝึกอบรมวิธีการผสมพันธุ์โคเนื้อ การให้อาหารโคเนื้อ การปลูกสร้างแปลงหญ้า และการถนอมพืชอาหารสัตว์ให้แก่เกษตรกร และมีการอบรมด้านการควบคุมและป้องกันโรค เนื่องจากเกษตรกรแต่ละพื้นที่มีความต้องการที่แตกต่างกันโดยในพื้นที่อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร เกษตรกรมีโคเนื้อเป็นของตนเองอยู่แล้วและมีหน่วยงานเข้าไปสนับสนุนบางส่วนจึงมีข้อเสนอแนะที่แตกต่าง ด้านการป้องกันโรค เกษตรกรมีข้อเสนอแนะแนวทางว่า ควรมีการจัดสรรวัคซีนให้เพียงพอ และเข้าถึงได้ง่าย สอดคล้องกับ ปานฉัตร อากาธิษ และกัสม่า กาซ็อน (2560) พบว่า ด้านโรคระบาดและสุขภาพ คือ ขาดการฉีดวัคซีนป้องกันโรค ซึ่งหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อในด้านต่างๆ ได้แก่ พันธุ์โคเนื้อ วิธีการจัดการและเลี้ยงดูโคเนื้อระยะต่างๆ การผสมเทียม โรคโคเนื้อที่สำคัญ และวิธีการให้ยารักษาโรค เนื่องจากเกษตรกรประสบปัญหาการขาดแคลนวัคซีนหรือไม่เพียงพอต่อจำนวนโคที่มีอยู่จึงเป็นข้อเสนอแนะในด้านการป้องกันโรค เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสานงานเพื่อจัดสรรให้เพียงพอ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1) ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานภาคต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกรมปศุสัตว์ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา หรือหน่วยงานเอกชน เพื่อให้เกษตรกรได้เข้าถึงการสาธิต ทำความเข้าใจ และ นำไปพัฒนาให้เหมาะสมกับเกษตรกรได้มากขึ้น มีการสนับสนุนการสร้างเครือข่ายให้เกษตรกรเพื่อการสร้างอำนาจในการต่อรองราคาจำหน่ายโคเนื้อได้อย่างเป็นธรรม รวมไปถึงการวางแผนการผลิตให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด

2) หน่วยงานภาครัฐควรร่วมกันพัฒนาบุคลากรในพื้นที่เพื่อให้เกิดการกระจายความรู้ และข้อมูลข่าวสาร เช่น เกษตรกรต้นแบบ อาสาปศุสัตว์ เป็นต้น และพัฒนาฝึกฝนเจ้าหน้าที่ผสมเทียมเพิ่มขึ้น และมีการกระจายให้ครอบคลุมต่อพื้นที่เพื่อให้บริการเกษตรกรอย่างเพียงพอ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยั่งยืนในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร เพื่อที่จะได้นำไปปรับปรุง พัฒนาแนวทางการส่งเสริมเกษตรกรต่อไป

2) ควรศึกษาเกี่ยวกับสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จทั้งในด้านองค์ความรู้ การจัดการด้านต่างๆ และการตลาด เพื่อเป็นแนวทางและเป็นต้นแบบในการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรต่อไป

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา เจริญมุล และประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา. (2555). ความต้องการได้รับการส่งเสริมของ
เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในอำเภอพล จังหวัดขอนแก่น. *วารสารแก่นเกษตร* 40 ฉบับพิเศษ, 327-332.
- ขวัญใจ หรพพิทักษ์, สุกิจ พรหมมากุล และสุปรินา ศรีใสคำ. (2565) การสำรวจรูปแบบการเลี้ยง และการจัดการฟาร์มโคเนื้อใน
อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี* ปีที่ 16, ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2565.
- ณัฐพันธุ์ กันธิยะ. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรโครงการระบบ
การเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดศรีสะเกษ.
- ถาวร ฉิมเลี้ยง และพรชัย เหลืองวาร. (2559). การศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัด
จันทบุรี. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี* ปีที่ 10, ฉบับที่ 3 เดือนมิถุนายน - กันยายน 2559.
- ธนาชาติ บุญมี. 2557. กระบวนการผลิตและเครือข่ายของเกษตรกรไทย เพื่อเข้าสู่ตลาดโคเนื้ออินทรีย์
โลก. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์/ กรุงเทพฯ.
- นราธิป ศรีพั้ว และภาณุพันธุ์ ประภาติกุล. (2560). ความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของ
เกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม. *วารสารเกษตรพระวรุณ* ปีที่ 14, ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2560.
- ปานฉัตร อาการักษ์ และกัสม่า กาซอ. (2560). ความเสี่ยงจากการลงทุนและปัญหาของผู้เลี้ยงโคเนื้อ ตำบลแม่ข้าวต้ม
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. *วารสารบัญชีปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย* ปีที่ 2, ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน
2560. 63-74.
- ภัทรภรณ์ ทศพงษ์. (2560). การผลิตสัตว์เคี้ยวเอื้อง การผลิตและการจัดการโคเนื้อ. คณะเกษตรศาสตร์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เสกสรรค์ ดวงสิงห์ธรรม, ภาณุพันธุ์ ประภาติกุล, สุรพล เศรษฐบุตร, พรสิริ สืบพงษ์สังข์ และอภิญญา
รัตนไชย. (2563). แนวทางการปรับเปลี่ยนทัศนคติด้านการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร ในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัด
เชียงใหม่. *วารสารแก่นเกษตร* 48, ฉบับพิเศษ 1. 393-400.
- เสกสรรค์ ดวงสิงห์ธรรม, อภิญญา รัตนไชย และภาณุพันธุ์ ประภาติกุล. (2565). การพัฒนาการเลี้ยง
โคเนื้อของเกษตรกรในอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา. *วารสารแก่นเกษตร* 50, ฉบับที่ 3. 668-681.
- สุวิทย์ เจียชุม และสันติ ชิตชลธาร. (2562). การศึกษาสภาพการเลี้ยงและความต้องการส่งเสริมการ
เลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุง. เอกสารวิชาการเรื่องที่ 2. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง.
- สุริย์พร แสงวงศ์, วีรณัฐ ทันนิต, จักรกฤษ วิชาพร และพญงค์ศักดิ์ อนิตะวิชา. (2563). การศึกษาสภาพการเลี้ยง การประเมิน
ปัญหาและโอกาสในการผลิตโคเนื้อคุณภาพของเกษตรกรจังหวัดแพร่. *วารสารเกษตรพระจอมเกล้า* 2563, 38 (2).
254-262.
- สุวิช บุญโปร. (2558). คู่มือการเลี้ยงโคเนื้อสำหรับเกษตรกรไทย. กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์
กรมปศุสัตว์. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ. (2566). รายงานจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ และโคเนื้อปี 2566. กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ.
ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. กรมปศุสัตว์.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

อาทิตย์ หาญสุริย์ และอิทธิพัทธ์ จำรัสบุญธิรัญ. (2562). การศึกษาสภาพทั่วไปของการเลี้ยงโคเนื้อ

ของเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น. เอกสารวิชาการเรื่องที่ 1. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดขอนแก่น.

EckelkampL, Victoria CoutureV, StricklandL,KrawczelP. Back to the Breeding Basics. Extension. 2020.

University of Tennessee Institute of Agriculture, U.S. Available at:

<https://extension.tennessee.edu/publications/Documents/W872.pdf>.

